

چرا نهج البلاغه
این همه

جاذبه دارد؟

آیت الله ناصر مکارم شیرازی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چرا نهج البلاغه این همه جاذبه دارد

نویسنده:

ناصر مکارم شیرازی

ناشر چاپی:

نشریه معارف

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	..... فهرست
۶	..... چرا نهج‌البلاغه این همه جاذبه دارد
۶	..... مشخصات کتاب
۶	..... موقعیت ویژه و استثنائی نهج‌البلاغه
۶	..... اشاره
۷	..... بیانگر مسائل عینی و ملموس زندگی است
۷	..... نهج‌البلاغه مرهمی بر دردهای جانکاه بشریت
۸	..... نهج‌البلاغه و آزادی
۹	..... نهج‌البلاغه منادی عدالت اجتماعی
۹	..... جامعیت نهج‌البلاغه
۱۰	..... پاورقی
۱۰	..... درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

چرا نهج‌البلاغه این همه جاذبه دارد

مشخصات کتاب

شماره کتابشناسی ملی: ایران ۸۳-۱۶۱۱۱

سرشناسه: مکارم شیرازی، ناصر

عنوان و نام پدیدآور: چرا نهج‌البلاغه این همه جاذبه دارد / مکارم شیرازی، ناصر

منشا مقاله: معارف، ش ۱۷، (بهمن و اسفند ۱۳۸۲): ص ۵ - ۷.

توصیفگر: نهج‌البلاغه

توصیفگر: علی بن ابیطالب (ع)، امام اول

توصیفگر: شیوه زندگی

توصیفگر: آزادی

توصیفگر: عدالت

موقعیت ویژه و استثنائی نهج‌البلاغه

اشاره

مدتها بود که نهج‌البلاغه در میان ما بود با تمام شکوه و عظمتش، با خطبه‌های الهام بخش و تکان دهنده‌اش، با ابعاد گسترده فکری و اجتماعی، با درسهای پر مغز خدا شناسیش، با حماسه‌های شور انگیزش و با دفاع بی قید و شرطش از توده‌های مستضعف و رنج‌دیده انسانها!

ولی جز خواص از آن آگاهی نداشتند، و بعنوان یک کتاب الهام بخش انقلابی در سطح توده‌ی مردم مورد شناسائی زیادی نبود، و این درد بزرگی است که باید روزی علل و اسباب آن دقیقاً بررسی شود. اما سرانجام نهج‌البلاغه پرده‌های بیخبری را شکافت و گرد و غبار نسیان را از خود دور کرد و همچون قرآن در دسترس همگان قرار گرفت و جنبش در توده مردم ایجاد کرد و آتش انقلاب را شعله ور ساخت، در خطابه‌ها و حماسه‌ها و نظم و نثر و فرهنگ انقلابی جای خودش را در یک سطح گسترده و عمومی باز کرد و نشان داد تا چه اندازه در روزهای سخت و بحرانی می‌تواند کارساز و پیروزی آفرین باشد.

کار بجایی رسید که (طاغوتیان گذشته) نهج‌البلاغه را بعنوان یک کتاب ممنوع‌الانتشار از خانه‌ی جوانان انقلابی جمع‌آوری می‌کردند! و درست فهمیده بودند. چرا که نهج‌البلاغه خصم آشتی‌ناپذیر آنها و دوست و مهربان و دلسوز مظلومان و محرومان و مسلمانان زجر دیده بود.

از این به بعد موج تازه‌ای در تمامی افکار جهت شناخت نهج‌البلاغه به وجود آمد و تمامی قشرها مخصوصاً جوانان با تشنگی روز افزونی سعی داشتند خود را به نهج‌البلاغه نزدیک کنند و از سرچشمه‌ی زلالش سیراب شوند. امروز شاید کمتر خانه‌ایست که نهج‌البلاغه در آن نباشد و کمتر کسی است در محیط ما که تحت جاذبه فوق‌العاده آن قرار نگرفته باشد.

به عقیده ما آنچه موقعیت ویژه و استثنائی را به نهج‌البلاغه بخشیده گذشته از اینکه (گفتار امام و پیشوای انسانهاست) وجود ویژگیهای مهم زیر است:

بیانگر مسائل عینی و ملموس زندگی است

در بخشهای سه گانه این کتاب بزرگ (خطبه‌ها- نامه‌ها- کلمات قصار) همه جا سخن از مسائل عینی که به زندگی معنوی و مادی انسانها مربوط است به میان آمده همه جا انگشت روی دردها، روی آلام و مشکلات، روی رنجهای انسانها گذارده شده و طرق درمان نیز ارائه گردیده است، نهج البلاغه به سراغ کلی گوئی و فلسفه بافی و مسائل پنداری نمی‌رود علی‌السلام مرد مبارزه و عمل، مرد زندگی و حیات، مرد هدف و پیروزی بود و سخنانش همه جا همین آهنگ را دارد.

اگر می‌بینیم فلسفه افلاطون و ارسطو نتوانست توده‌های مردم را به حرکت درآورد و نظام فاسد حاکم بر یونان را- چه رسد به نقاط دیگر جهان- واژگون سازد، ولی نهج البلاغه‌ی علی (ع) به دنبال خط قرآن و سنت پیامبر، دنیایی را بحرکت درآورد به خاطر همین تفاوت بارز است که یکی تنها به سراغ کل گوئی می‌رود و از زندگانی انسانها دور می‌شود و دیگری انگشت روی فصل، فصل و فراز، فراز و بند، بند زندگی می‌گذارد و همه در دل جامعه حرکت می‌کند و این به خاطر آنست که اولی زائیده پندار انسانی است اسیر چنگال محیط و نظامهای حاکم بر آن و دیگری مولود تعلیمات آسمانی و از سرچشمه‌ی وحی که هماهنگ با فطرت و قوانین آفرینش است.

نهج البلاغه مرهمی بر دردهای جانکاه بشریت

کدام کتاب را پیدا می‌کنید که اینگونه برای انسانهای محروم فریاد بر آورده باشد؟ فریادی آمیخته با آگاه سازی توده‌ها و حرکت دادن آنها به سوی هدف.

فی المثل: هنگامی که در فرمان مالک اشتر سخن از قشرهای جامعه می‌گوید، و وظایف و مسئولیتهای هر یک از آنها را با دقت و ظرافت و جامعیت و عمق خاص خود بر می‌شمرد، لحن سخن آرام و منظم پیش می‌رود ولی همینکه به قشر محروم و ستمدیده می‌رسد گفتار امام چنان اوج می‌گیرد که گویی از پرده دل فریاد می‌کشد:

«الله الله فی الطبقة السفلی من الذین لا حيلة لهم من المساکین و المحتاجین و اهل البوسی و الزمنی»

«خدا را خدا را، این مالک! در باره قشر پایین و محروم، نیازمندان، رنجدیدگان و از کار افتادگان بیندیش»

و این سخن را با دستور ویژه‌ای که درباره آنها صادر می‌کند تکمیل می‌سازد.

[صفحه ۳]

می‌فرماید: «باید شخص خودت بدون هر واسطه دیگری وضع آنها را در سراسر کشور اسلام زیر نظر بگیری و بطور مداوم از آنها سرکشی کنی، تا مشکلاتشان با سر پنجه عدالت گشوده شود».

باز برای اینکه محرومان و ستمدیدگان بر اثر دخالت اطرافیان، حاجبان، دربانان و واسطه‌ها زیر دست و پا نمانند و فریادهایشان مستقیماً به گوش رهبران برسد به مالک چنین دستور می‌دهد:

«و اجعل لذوی الحاجات منک قسماً- «تفرغ لهم فیه شنحصک و تجلس لهم مجلساً عاماً فتواضع فیه لله الذی خلقک و تعقد عنهم جندک و اعوانک من احراسک و شرطک حتی یکلمک متکلمهم غیر متتبع، فانی سمعت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم یقول فی غیر موطن لن تقدس امه لا یوخذ للضعیف فیهما حقه من القوی غیر متتبع»

«برای نیازمندان بخشی از اوقات خود را اختصاص ده که فارغ البال از همه چیز به آنها بپردازی، و در یک مجلس عمومی که درهای آن به روی همه گشوده باشد بنشین، و تواضع را برای خدایی که آفریننده توست پیشه کن پاسداران و محافظان و اعوان و انصارت را در این مجلس کنار بگذار تا در نهایت آزادی هر کس سخنی دارد بدون ترس و وحشت، و خالی از لکنت، بیان کند،

چرا که من از رسول خدا (ص) شنیدم که در موطن متعددی این سخن را تکرار فرمود: «امتی که حق ضعیفان را با صراحت از زورمندان نگیرد هرگز روی پاکی بخود نخواهد دید».

نه تنها در این فرمان که در وصیتهای به فرزندان و به همهی دوستانش از بستر شهادت همین فریاد را می‌کشد.

[صفحه ۴]

در کجای تاریخ جهان دیده‌اید که پیشوایی فرماندارش را تنها به خاطر شرکت در یک مجلس میهمانی مجلل تویخ و سرزنش کند که علی (ع) در نامه‌ی (عثمان بن حنیف) فرموده است: آنهم تنها به این دلیل که اغنیا بر سر آن سفره حاضر بودند و گرسنگان محروم و ممنوع. کجا شنیده‌اید که پیشوایی، بدترین درد را برای یک زمامدار این بشمارد که او شب سیر بخوابد و در اطراف او گرسنگان باشند و به فرماندارش بگوید:

و حسبک داء ان تبت بیطنه

و حولک اکباد تحن الی القدر

علی (ع) در نهج البلاغه ناراحتی شدید خود را در نامه‌هایش از اینکه لشکر به هنگام عبور از آبادیها مزاحم مردم شوند اظهار می‌دارد و بدون توجه به سیاستهای معمول دنیا که به هنگام نیاز به ارتش در برابر تندرویهای آنها اغماض روا می‌دارد در نامه‌ی ۶۰ نهج البلاغه بخش نامه‌ها دستور می‌دهد که هر کدام از این لشکریان به هنگام عبور از شهرها و روستاها از هر گونه مزاحمت و غصب حقوق مردم و اموال آنها خود داری کند، مگر آنکه به قدری مضطر و گرسنه باشند که جانشان به خطر بیفتد که در این هنگام تنها به مقدار حفظ جان می‌توانند استفاده کنند.

و مخصوصا در این نامه تاکید می‌کند که من به دنبال لشکر در حرکت هر گونه شکایتی از آنها داشته باشید به من برسانید تا اقدام کنم.

زندگی شخصی امیر مومنان که در لابلائی سطور نهج البلاغه به روشنی ترسیم شده است خود الگویی است برای همه آنها که می‌خواهند راه و رسم همدردی با مستضعفان را دریابند، همه جا با آنها و در کنار آنها است.

کوتاه سخن اینکه نهج البلاغه حامی رنجدیدگان، پشتیبان مستضعفان، یار و غمخوار محرومان، و دشمن سر سخت ظالمان و ستمگران و مستکبران است. به همین دلیل یکی از مهمترین شرایطی را که برای فرماندهان لشکر ضروری می‌شمرد آنست که در برابر زورمندان، قوی و محکم، و در برابر ضعیفان مهربان و ملایم باشند (و یراف بالضعفاء و ینبو علی الاقویاء). [۱].

نهج البلاغه و آزادی

می‌دانیم که یکی از مهمترین هدفهای انسانی پیامبران آزاد ساختن انسانها از زنجیرهای اسارت است که به مقتضای «و یضع عنهم اصرهم و الاغلال الی کانت علیهم» [۲] در یک سطح وسیع و گسترده انجام می‌گیرد. در نهج البلاغه این برنامه اساسی پیامبران به عالیتین وجهی

[صفحه ۵]

تعقیب شده و آزادی انسانها از اسارت در بغداد مختلفش مورد توجه دقیق قرار گرفته است.

آزادی از زنجیر ستمگران خود کامه که همواره مردم محروم و زحمتکش را آزار می‌داده است،

آزادی از زنجیر اسارت جهل و بیخبری که سرچشمه جسارت خود کامگان و توانایی آنها بر ادامه ظلمها و ستمهاست،

آزادی از زنجیر هوی و هوس و حرص و آز و شهوت و کبر و غرور و نخوت و سایر رذایل اخلاقی که بدتر از هر زنجیر اسارت دیگر است و مبارزه در راه آن در منطق اسلام جهاد اکبر شناخته شده است.

مخصوصاً در خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار همه جا روی مساله جهاد با نفس آنچنان تاکید شده که در کمتر موضوعی اینچنین تاکید شده است و بر خلاف آنچه بعضی می‌پندارند اینگونه خطبه‌ها و کلمات تنها یک بحث اخلاقی را تعقیب نمی‌کند بلکه مستقیماً با موضع‌گیریهای اجتماعی در برخورد با مسائل سر و کار دارد، چرا که می‌بینیم انگیزه بسیاری از شکستها، عقب‌گردها، توطئه‌ها و نابسامانیها و هرج و مرجهای اجتماعی همان نقطه ضعفهای اخلاقی، همچون خود محوری، حسادت، خود خواهی، انحصار طلبی، کبر و غرور، خود بینی و خود پسندی است.

نهج‌البلاغه منادی عدالت اجتماعی

در دنیایی که ظلم و جور و تبعیض و بی‌عدالتی همه جا را گرفته باشد و ظالمان مکیدن خون مظلومان را برای خود افتخار بشمرند هر نعمه‌ی عدالت خواهی بر خیزد گیرا و جذاب و امید انگیز است تا چه رسد به اینکه طرحی همه جانبه در زمینه عدل و داد در همه ابعادش ارائه شود.

درخشندگی نهج‌البلاغه نیز یک دلیلش همین است که همه جا منادی عدالت و حمایت از مظلومان و ستمدیدگان و پیکار آشتی ناپذیر با ظالمان و ستمگران است.

نام پر افتخار علی علیه‌السلام همه جا یاد آورنده اصول عدالت و دادگری است و نام پر ابهت نهج‌البلاغه تنظیم خطوط آن را در خاطره‌ها مجسم می‌کند، چرا که خطبه‌ها، نامه‌ها و کلمات قصار به هر مناسبت سخن از حمایت از مظلومان و پیکار با ستم پیشگان به میان آمده است.

بنابر این جای تعجب نیست که در محیط پر ظلم و فساد دنیای کنونی نهج‌البلاغه مر امانه و آئین نامه مستضعفان را تشکیل دهد و همواره چون تشنگان گرد این چشمه زلال عدالت پرور جمع شوند.

[صفحه ۶]

جامعیت نهج‌البلاغه

یکی دیگر از علل جاذبه نیرومند نهج‌البلاغه آنست که در هر میدانی گام می‌نهد چنان حق سخن را ادا می‌کند و دقایق را موبموا شرح می‌دهد که گویی گوینده این سخن تمامی عمر را به بحث و بررسی روی همین موضوع مشغول بوده و تخصصش منحصر همان است.

هنگامی که امام خطبه‌ای در زمینه توحید آغاز می‌کند و به شرح اسماء و صفات جمال و جلال خدا می‌پردازد، چهره یک فیلسوف بزرگ الهی در نظر انسان مجسم می‌گردد که سالیان دراز همه وقت سخن از توحید گفته، و درهای گرانها در این زمینه سفته و غیر از آن گفتار نداشته است.

نه به سوی «تجسم» گام برمی‌دارد و نه به سوی (تعطیل صفات) و آنچنان خدا را معرفی می‌کند که انسان با چشم دل او را همه جا، در آسمانها، در زمین و درون جان خود حاضر می‌بیند به گونه‌ای که روحش سرشار از انوار معرفی الهی می‌گردد.

اما همین که نهج‌البلاغه را ورق می‌زنیم ناگاه چشم ما روی خطبه «جهاد» متوقف می‌گردد. فرمانده شجاع و دلآوری را می‌بینیم که لباس رزم در تن کرده و دقیق ترین دستورات و تاکتیکهای جنگی را برای افسران و لشکریان خود تشریح می‌کند آنچنان که گویی در تمام عمر جز با میدان جنگ و فنون نبرد سر و کار نداشته است.

نهج‌البلاغه را ورق می‌زنیم امام را بر کرسی حکومت و رهبری امت می‌بینیم که آیین کشور داری را برای استانداران و فرمانداران خود شرح می‌دهد، رموز انحطاط و اوج گرفتن تمدنها، سرنوشت اقوام ظالم و ستمگر و راه وصول به یک آرامش اجتماعی و

سیاسی و نظامی را با پخته‌ترین عبارات بیان می‌کند، آنچنان که گویی در سر تا سر عمر کاری جز حکومت نداشته است. دگر بار آن را ورق می‌زنیم امام (ع) را بر مسند درس اخلاق و تهذیب نفوس و تربیت ارواح و افکار می‌بینیم مرد وارسته‌ای بنام (همام) از او تقاضای درس جدیدی در زمینه صفات و پرهیزکاری کرده و آنچنان تشنه است که با یک پیمانانه و دو پیمانانه سیراب نمی‌گردد.

امام منافذ، چشمه‌های دانش سرشار خود را بر روی او گشوده آنچنان درس پارسایی و وارستگی و پرهیزکاری به او می‌دهد و حدود یکصد صفت از صفات پرهیزکاران را در عباراتی محکم، عمیق و نافذ برای سالکان راه حق بر می‌شمرد، آنچنان که گویی که قرن‌ها بر همین مسند و همین جایگاه به ارشاد خلق و تربیت نفوس و تدریس اخلاق مشغول بوده است، به گونه‌ایی که سؤال کننده (همام) پس از شنیدن این گفتار صیحه‌ای می‌زند و نقش بر زمین می‌شود، اینگونه نفوذ سخن چیزی است که در تاریخ سابقه ندارد.

[صفحه ۷]

براستی این صحنه‌های مختلف نهج‌البلاغه که هر کدام در نوع خود بی نظیر است از اعجاب انگیزترین ویژگیها این کتاب بزرگ محسوب می‌شود.

کوتاه سخن اینکه نهج‌البلاغه کتابی است برای امروز و فردا و فرداهای دیگر، برای این نسل و همه نسلهای آینده، اثری است:

به درخشندگی آفتاب

به لطافت گل

به قاطعیت صاعقه

به غرش توفان

به تحرک امواج

و ... به بلندی ستارگان دور دست به اوج آسمانها.

پاورقی

[۱] فرمان مالک اشتر نهج‌البلاغه صبحی الصالح، صفحه‌ی ۴۳۳.

[۲] سوره‌ی اعراف آیه‌ی ۱۵۷.

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی) آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می‌کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه

الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳-۲۳۵۷۰۲۳ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور

کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

